

Intervju: Trajnostnost v švedski šoli in vrtcu Vittra Rösjörp International, ki ju vodi Slovenka Lea Colner

Pogovarjali sta se

Lea Avguštin je predavateljica Šole za ravnatelje in višja svetovalka področja na Zavodu RS za šolstvo.
lea.avgustin@zrss.si

Lea Colner je ravnateljica na švedski šoli Vittra Rösjörp International.
lea.colner@vittra.se

Lea Colner je profesorica razrednega pouka. Leta 2009 je končala študij na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je prejela študentsko Prešernovo nagrado za svoje diplomsko delo, za vpeljavo pedagoškega pristopa Storyline v slovenski šolski prostor. Svojo karierno pot je začela na OŠ Janka Kersnika na Brdu pri Lukovici. Leta 2011 se je zaposlila na Švedskem, kjer še vedno živi in dela. Od leta 2019 je ravnateljica na mednarodni dvojezični (angleško-švedski) šoli in vrtcu Vittra Rösjörp International, ki se nahaja v naravnem rezervatu. Vittra Rösjörp International je ena od petindvajsetih zasebnih šol Vittra na Švedskem in sodi pod AcadeMedio, ki je z 18.100 zaposlenimi največji ponudnik zasebnih šol v Skandinaviji, njihove izobraževalne institucije obiskuje več kot 188.000 otrok, učencev in odraslih. Leino šolo in vrtec obiskuje 300 otrok, od tega 210 šolo in 90 vrtec. Otroci prihajajo z vseh koncev sveta, v šolskem letu 2021/22 je bila za 45 % učencev švedščina drugi jezik. 25 % učencev na šoli je na novo priseljenih na Švedsko, zato imajo status »novo prišlih učencev«. Pestra je tudi zasedba pedagoškega osebja, ki prihaja z različnih koncev sveta – od Azije, Afrike, Severne in Južne Amerike do Evrope. Šola je bila leta 2021 uvrščena med 100 najboljših šol na svetu zaradi poučevanja za trajnostni razvoj in vključevanja Agende 2030 ter ena od petih dobitnic nagrade za najbolj trajnostno šolo na Švedskem za leto 2021.

Lei Colner smo kot ravnateljici zastavili vprašanja o vključevanju trajnostnih vsebin v vrtec in šolo.

1. *Katera so prioriteta področja in cilji šolske politike na Švedskem v zadnjih letih?*

Vodenje šole, kjerkoli na svetu, zajema različna področja. Dinamika švedske šole se v zadnjih letih zelo izrazito in pospešeno odziva na nemalo izzivov, s katerimi se srečujemo tako vodje šol kot tudi pedagogi, učenci in starši. V švedskih šolah in vrtcih se osredotočeno zavzemamo za večjo kakovost in enakost. Švedska nacionalna agencija za izobraževanje si skupaj z organom za inkluzivno izobraževanje, šolskim inšpektoratom in šolskim raziskovalnim inštitutom prizadeva prispevati k večji kakovosti in enakosti v izobraževanju, ki so ga otroci in učenci deležni v predšolskem in šolskem obdobju. Vsaka šola mora imeti v šolskem letu izoblikovan načrt aktivnega in sistematskega spremljanja pedagoškega procesa, v katerem sta v središču kakovost in enakost. Vrata učilnic so odprta za interne in eksterne hospitacije, obiske, kjer se učitelji učijo od učiteljev. Tedensko imamo po pouku organizirane sestanke učiteljskega zbora, kjer šola kot celota reflektira, načrtuje in nato izvaja zahtevano kakovostno delo. Pričakovano je, da bo šola sistematsko razvijala prav poučevanje za trajnostni razvoj.

Švedska nacionalna agencija za izobraževanje je že pred leti dobila zadolžitev, da prikaže, kako so globalni cilji v Agendi 2030 in nacionalni okoljski cilji (generacijski cilj in cilji kakovosti okolja, ki jih je določil švedski parlament) povezani z vodilnimi dokumenti v šolskem sistemu. Namen njihove naloge je bil povečati kompetence ravnateljev in zaposlenih v šolstvu o Agendi 2030 in o nacionalnih okoljskih ciljih ter s tem izboljšati pogoje za vključitev izobraževanja za trajnostni razvoj s tremi dimenzijami (ekonomskimi, socialnimi in ekološkimi) neposredno v poučevanje. Ravnatelji smo tako morali skupaj s pedagoškim kadrom in učenci pripraviti načrt izobraževanja, ki vključuje pomembne dimenzije za doseganje ciljev trajnostnega razvoja.

2. *Vaša šola sodi med 100 najboljših šol na svetu glede uresničevanja Agende 2030 in med pet najbolj trajnostnih šol na Švedskem. Katere aktivnosti, ki so vam prinesle navedena naziva, bi še posebej izpostavili?*

Obeh nazivov smo bili iskreno veseli. Po zaslugi AcadeMedie smo bili izbrani med 100 najboljših šol na svetu, saj so nas opazili in nominirali na izboru »World Education Week«. Nominiranih je bilo 100 najboljših šol na svetu s svojim izstopajočim delom na različnih področjih. Mi smo izstopali po

našem sistematskem delu, povezanim z globalnimi cilji, ki smo jih na naši šoli pretvorili v lokalne cilje.

Uvrstitve med pet najbolj trajnostnih šol na Švedskem sem bila še posebej vesela, ker je nisem pričakovala, saj je konkurenca neizmerno velika. Švedska fundacija »Ohranimo Švedsko čisto« je iz našega letnega poročila in slikovne dokumentacije ter odmevnosti našega dela na lokalni in regionalni ravni opazila naše delo in stopila v stik z nami in tako pred celotno Švedsko predstavila našo šolo kot primer dobre prakse. Seveda sem bila vesela tudi izbora med 100 najboljših šol in vse pozornosti, ki jo je bila šola zaradi tega deležna. Kot ravnateljici šole mi nagrade pomenijo veliko, saj to pomeni, da je delo učencev in učiteljev opaženo. Glede na to, da je na Švedskem konkurenca med šolami izjemno velika in da se kot šola trudiš imeti zadostno število učencev, je tovrstna nagrada tudi način, da izstopaš in se promoviraš.

V vsakem šolskem letu pripravimo različne aktivnosti. V načrtovanje vedno vključim učence, saj močno verjamem, da oni vedo bolje kot mi, kaj točno potrebujejo, katere odgovore iščejo. V septembru tradicionalno organiziramo dan, ki ga namenimo cilju Agende 2030 – zdravje in dobro počutje ter kakovostno izobraževanje. Ko šola uspešno preplete oba cilja, učenci uspešno sledijo mnogim izzivom. Eden od odmevnejših projektov v prejšnjem šolskem letu je bil vsešolski projekt Storyline, kjer so učenci vseh razredov na šoli postali okoljski super junaki. V oktobru tradicionalno praznujemo dan Združenih narodov, kjer ti super junaki spoznajo in srečajo lokalne politike in predstavnike zaposlenih na okoljskem oddelku na občini, v kateri je šola. Projektov je veliko, od dopisovanja z občani v domu za ostarele do vrtnarjenja, od gradnje hotelov za insekte, poučevanja na prostem, dneva, ko v bližnji okolici šole pobereмо smeti in poskrbimo za urejenost šolskega dvorišča, kampanj za kolesarjenje, hojo ali uporabo javnega prevoza do šole do protestiranja skupaj z Greenpeace organizacijo ipd. Odzivi in pripravljenost za sodelovanje so bili izjemni.

3. Kako v šoli sledite ciljem Agende za trajnostni razvoj 2030 in na kakšen način pristopate k načrtovanju vsebin in ciljev trajnostnega razvoja?

Pri načrtovanju dela in vključevanju ciljev Agende 2030 v poučevanje je ključno, da učitelji razumejo pomembnost in resnost vključevanja teh ciljev v vsakodnevno poučevanje. Tega učitelj ne sme videti kot dodatno delo, ki ga bo odpravil z enim projektom. Predstavljajte si učno uro, kjer učencem frontalno odpredavate cilje agende, omenite poletne požare, povezane

z vročinskimi valovi, poudarite, da bodo oni v redu in da naj jih ne skrbi. Sledi pa učna ura, ki nima nobene povezave s prejšnjo, in delo nadaljujete v delovnem zvezku, ker ga je treba dopolniti do zadnje strani, saj ga starši niso kar tako kupili.

Da bi se temu izognili, sem z učiteljki iskreno spregovorila o ciljih Agende 2030 in se še posebej dotaknila podnebnih sprememb. Zanimalo me je, kako oni gledajo na spremembe, ter jih prosila, da v učnem načrtu za vsak razred označijo, kako se cilji učnega načrta povezujejo z globalnimi (2030) cilji. Njihove osnutke sem pretvorila v večji, vsešolski projekt Storyline, saj sem imela občutek, da moram učiteljem ponuditi okvir, ki jim bo v pomoč pri njihovem delu.

Šola potrebuje pouk, ki je smiselno povezan in prepleten med seboj, med razredi, na šolski, lokalni in globalni ravni. Eden od načinov, da se približamo ciljem Agende 2030, je bila tudi zavestna odločitev, da večine delovnih zvezkov ne potrebujemo in jih ne naročamo. V upanju, da obvarujemo kakšno drevo in da pouk (p)ostane dinamičen, interaktiven, poln neuspešnih hipotez, ki se na koncu izpeljejo in najdejo tiste prave odgovore.

Globalne cilje smo pretvorili v lokalne, kar naredi poučevanje zelo konkretno, osmišljeno in učencem v izziv. Kot del načrta za kakovost in enakost je v vsakem razredu natisnjen cilj z Agende 2030, ki je trenutno v ospredju v tistem razredu. Ko vstopim v razred, takoj vidim glavni cilj in lahko z učenci odprem temo o tem cilju in ga povežem s poukom. Vedno si prizadevamo, da gradimo most med razredom in zunanjim svetom. Pri tem nam je v veliko pomoč prav pedagoški pristop Storyline.

4. Na kakšen način na vaši šoli strokovni delavci poučujejo oz. izvajajo vsebine za trajnostni razvoj?

Pri pripravi načrta za našo šolo in vrtec sem hitro opazila, da učitelji potrebujejo dodatno znanje, razumevanje, širšo, globalno sliko in predvsem potrebna orodja, ki jim bodo pomagala, da bodo kakovostno in osmišljeno poučevali za trajnostni razvoj. Imamo kader, ki je motiviran, pripravljen sprejeti kritike in se učiti drug od drugega. Takšna klima se na šoli vzpostavi, ko je pedagoški proces usmerjen v učenca in ne v zaposlene. Učiteljki se večkrat na teden srečujejo na timskih sestankih in sestankih učiteljskega zbora in tako skupaj snujejo projekte, izmenjujejo poglede in sledijo načrtu, ki smo ga pripravili v začetku šolskega leta. Storyline jim je s svojo predvideno strukturo in potekom dela pri tem zelo pomagal. Celotna šola in

Z učenci na šoli lansko jesen, ko smo praznovali, da smo bili izbrani med 5 najbolj trajnostnih šol na Švedskem.

vrtec sta imela v lanskem letu enodnevno Storyline izobraževanje, ki smo ga pripravili na šoli prav na temo trajnostnega razvoja. Po seminarju sem opazila, da smo prešli na višjo raven razumevanja, kako učinkovito poučevati za trajnostni razvoj.

5. Kako oz. kje se strokovni delavci izobražujejo o trajnostnem razvoju?

Izobraževanje poteka predvsem kolegialno na šoli. Na splošno je na Švedskem mnogo manj tekanj s seminarja na seminar, predvsem najbrž tudi zato, ker nimajo takšnega sistema napredovanja, kot ga poznamo v Sloveniji. Večina vseh izobraževanj poteka kar na šoli, včasih se poveže nekaj šol skupaj, načeloma pa Švedska nacionalna agencija za izobraževanje poleg smernic pripravi tudi konkreten material in digitalne module, ki služijo kot osnova za izobraževanja. Navadno so sestavljeni tako, da učitelje vodijo skozi izobraževanje, kjer je pričakovano, da učitelji pred sestankom preberejo določene izseke iz knjig, članke ipd., ki jih potem s pomočjo usmerjenih filmov, vprašanj skupaj prediskutiramo, preizkusimo v praksi in se tako iz-

obražujemo. Tako vse šole in vsi učitelji prejmejo enake informacije, berejo enako literaturo in tako ponovno na nacionalni ravni poskrbijo za kakovost in enakost, h kateri se vedno znova vračamo.

6. *Kakšne so vaše izkušnje s prenosom trajnostnih vsebin iz šole in vrtca na lokalno skupnost?*

Če si resnično želimo poučevati za trajnostni razvoj, je prenos trajnostnih vsebin iz šole in vrtca v lokalno skupnost osnova in nuja za učinkovito delo. Učenje, ki ni povezano s svetom zunaj učilnice, je izgubljena naložba. Zelo malo od tega si učenci v resnici zapomnijo. Vsekakor vse težke vsebine ves čas povezujemo, ampak poučevanje za trajnostni razvoj ne more biti ločeno od lokalne skupnosti. Učenci morajo čutiti, videti, doživeti in razumeti, da njihove odločitve danes, in ne nekoč v prihodnosti, omogočijo spremembo. Predstavljate si, kakšno zadoščenje je bilo za učence, ko so srečali lokalne politike in občinske predstavnike za okolje ter jim predali naše predloge za izboljšanje naše občine. Naj omenim, da je občina, v kateri je šola, zelo okoljsko dejavna. Učenci so videli, da so se določene stvari dejansko kasneje spremenile, ker so oni to predlagali. Dejavna šola in lokalna skupnost sta pogoj za zeleno lokalno in globalno skupnost.

7. *Na kakšen način vas podpirajo tudi drugi deležniki za krepitev trajnostnega razvoja na šoli (npr. starši, občina ...)?*

Naša šola se nahaja v občini z več kot 75.000 prebivalci. Težko je izstopati in biti opazen. Da te kontaktira kakšen novinar za objavo v lokalnem časopisu, je skoraj misija nemogoče. Nam je v preteklem letu to uspelo ne samo na občinski, ampak tudi regionalni ravni. Ni možnosti, da bi sam poslal članek v objavo. Konkurenca med šolami je velika in tako novica o uvrstitvi med 100 najboljših šol na svetu in med pet na Švedskem, ni bila objavljena v lokalnem časopisu.

Starši so naklonjeni in nekateri tudi hvaležni, da se dotikamo tem, povezanih s trajnostnim razvojem. Razumeti morate, da imamo na šoli starše z vsega sveta in mnogi prihajajo iz držav, kjer je onesnaženost nepredstavljiva za nas na Švedskem ali v Sloveniji. Imamo klimatske begunce, družine, ki so se morale seliti, ker niso imeli več pitne vode. Starši povedo, da jih otroci doma opozorijo, da morajo prenehati z določenimi navadami in razvadami. Spreminjajo svoje jedilnike, v trgovine se ne odpravijo z avtomobili ipd. Na šoli imamo kar nekaj učencev, ki so postali vegetarijanci, z namenom, da pomagajo naravi.

Verjamem, da nas kulturna raznolikost bogati. Med kosilom se vedno usedem k učencem in jem z njimi. Enkrat sem se znašla pri mizi, kjer so bili učenci pretežno iz Indije. Kako zanimiv pogovor se je razvil in kakšne rešitve učenci v resnici imajo. Resnično verjamem, da dejstvo, da imamo na šoli družine z različnih koncev sveta, dolgoročno in posredno pomaga tudi k preoblikovanju v globalnem smislu – ko te družine obiščejo svoje sorodnike, z njimi govorijo tudi o tem.

8. Štirikrat letno imate kot ravnateljica srečanje s predstavniki razredov, kjer vam učenci predstavijo svoje predloge in ideje, ki se nanašajo na trajnostni razvoj. Katere njihove pobude so se že uresničile v praksi?

Gre za svet učencev šole, s katerim se redno letno srečujem. Sestavljen je iz predstavnikov vseh razredov, ki najprej na razredni ravni predebatarajo pomembnejše točke in problematiko. Ena od točk je tudi delo za trajnostni razvoj. Predstavniki potem na mojih sestankih delijo ideje in izboljšave, ki so potrebne za še bolj kakovostno delo. Tovrstni forumi so izjemno pomembni pri mojem delu, saj učenci zelo neposredno delijo z menoj prioritete točke. Učenci so denimo predlagali, da bi imeli učilnico na prostem, več košev za smeti na šolskem dvorišču, tedenske igre, ki so usmerjene v naravo v času njihovega odmora, ideje za vrtnarjenje, izboljšavo kolesarnice ipd.

9. Vaši učenci so se srečali tudi z Greto Thunberg, švedsko okoljsko aktivistko. Kakšen pečat je na njih pustil ta obisk?

Jeseni 2021 smo z učenci na šoli izpeljevali vsešolski projekt Storyline na temo Sollentunini superjunaki. (Sollentuna je občina, v kateri se nahaja šola.) V okviru projekta sem skupaj z učitelji 4.–6. razreda zbrala predstavnike razredov in jih povabila, da se mi pridružijo na enem od protestov pred švedskim parlamentom, kjer navadno ob petkih sedi Greta. Imeli smo neizmerno srečo, saj je bila ob našem prihodu tam, in ker ni bilo veliko ljudi, smo z njo lahko poklepetali. Namen je bil, da učenci delijo z Greto, kaj oni počnejo na naši šoli. Ko sem se ji z učenci približala, so ti povsem obstali in nihče ni vedel, kaj naj reče. Pristopila sem k njej in zgradila most med njo in učenci. V njihovih očeh je Greta kulturna oseba, je njihova vzornica, skoraj boginja. Priznam, da je klepet z njo spremenil tudi mene. Ko sem z učenci odhajala, sem se ozrla nazaj in si mislila, kako žalostno je, da mora mlado dekle sedeti tam in nemočno, tiho »kričati« v nebo. Jutri bo tam morda sedel eden od mojih učencev, mojih otrok. Ali pa mi vsi.

10. Kaj bi želeli sporočiti slovenskim ravnateljicam in ravnateljem glede vodenja vrtcev in šol v podporo trajnostnemu razvoju?

V zadnjih treh letih sem se srečala s kar nekaj ravnateljki in učitelji iz Slovenije. Presenečena sem bila, da pravzaprav nihče ni poznal Agende 2030. Včasih malo izzivalno zastavim vprašanje, ko srečam pedagoški kader, da verjetno že cela šola aktivno dela s tem, pa ugotovim, da ne vedo, kaj je to. Rada bi jim sporočila, da si najprej sami vzamejo čas za premislek o tem, kako bi njihova šola lahko kar se da učinkovito poučevala za trajnostni razvoj. Vsaka šola ima svoje izzive in pomembno je, da jih znamo obrniti sebi v korist. Priporočam, da v načrtovanje vključite učence. Naj oni povedo vam in učiteljem, kaj jih zanima, kakšna vprašanja se jim porajajo. Potem naj učitelji na timskih sestankih ali sestankih učiteljskega zbora vprašanja učencev povežejo v neko smiselno celoto in umestijo v učni načrt. Cilji in delo naj bodo vizualizirani. Povežite se z lokalnimi akterji. Protestirajte skupaj z učenci – morebiti pred lokalno tovarno, ki ne upošteva določenih naravovarstvenih predpisov. Ustvarite most med vami, učitelji, učenci in lokalnim okoljem. Gre za vzajemni proces.

11. Kako z lastnim zgledom kot ravnateljica živite trajnostni razvoj?

Blizu doma z družino urbano vrtnarim, v času sezone pridelamo kar nekaj zelenjave in poskrbimo, da smo samooskrbni vsaj z določenimi pridelki. V trgovinah pogledam, od kje prihaja izdelek, in če denimo vidim, da je sadje ali zelenjava uvožena iz države izven Evrope, je ne kupim. V trgovino se vedno odpravim peš in z vozičkom, kamor naložim nakupljeno. Vse opravke, ki so blizu doma (do 5 km) opravi s kolesom ali celo peš. Velikokrat uporabljam javni prevoz. Lani je bila ena od mojih večjih odločitev, da bom »kupovala v svoji garderobi«, kar pomeni, da eno leto ne bom kupila novih oblačil, če pa že »moram« kaj kupiti, si kupim v second hand trgovini. Z izjemo nekaj manjšega mi je to uspelo. Za otroka vedno poskušam najti oblačila v second hand trgovini. Na Švedskem je to skoraj norma. Skratka, trudim se in poskušam biti zgled vsaj mojima otrokoma. Sicer pa me hitro opomnita, če nisem uspešna.